

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86>

удк 330.341:316.334.2

ДІАЛЕКТИКА РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

DIALECTICS OF THE GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Зінчук Тетяна Олексіївна

доктор економічних наук, професор,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5143-2394>

Паламарчук Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6622-3109>

Усюк Тетяна Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
керівник Навчально-наукового центру організації освітнього процесу,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1809-0502>

Zinchuk Tetiana, Palamarchuk Tetiana, Usiuk Tetiana
Polissia National University

Метою статті є удосконалення та формування теоретико-методологічних підходів до розвитку «зеленої економіки» в епоху глобальних змін. Проведено ґрунтовний аналіз сучасних трактувань дефініції «зелена економіка». Обґрунтовано, що діалектика концепції «зеленої економіки» виходить з ідей багатьох напрямів філософії, економічної та математичної теорії. Встановлено, що методологія та підбір методичного інструментарію для моніторингу та оцінки результативності реалізації концепції «зеленої економіки» базуються на взаємозв'язку між процесами пізнання розвитку «зеленої економіки» та економічними розрахунками, серед яких системи оцінок та міжнародні рейтинги. Доведено, що існуючі загрози та глобальні виклики потребують трансформації економічних моделей розвитку національних економік, в основу яких мають бути покладені природні ресурси та захист довкілля. Зазначено, що головною ідеєю трансформації національної економіки у повоєнний період є «кліматична модернізація» та реалізація принципів відновлення, зокрема стрімкий розвиток енергетичної галузі та логістики на принципах «зеленої економіки».

Ключові слова: глобалізація, зелена економіка, розвиток, сталий розвиток, національна економіка.

The purpose of the paper is to improve and develop theoretical and methodological approaches to the “green economy” development in the age of global change. An in-depth analysis of the modern interpretations of the definition of “green economy” was carried out. It was substantiated that the dialectic of the “green economy” concept comes from the ideas of several branches of philosophy, economics, and mathematical theory. It was found that “green economy” involves the search for innovative approaches to environmentally oriented global economic development, with the environment, social effects, and sustainable economic development as its top priorities. Certain “global” features inherent in the “green economy” were pointed out. It was established that the methodology and selection of methodological tools for monitoring and evaluating the effectiveness of the implementation of the “green economy” concept are based on a clear relationship between the processes of learning about the development of the “green economy” and the corresponding economic calculations. It was noted that evaluation systems and international rankings are used to assess and measure the practical implementation of the concept of “green economy” development, which determine the level of competitiveness of countries based not only on economic growth indicators but also on environmental and social development. It was established that existing threats and global challenges necessitate the transformation of economic models for the development of national economies due to the introduction of a new system of social values that should be based on natural resources and environmental protection. It was emphasized that “climate modernization” and the implementation of recovery

principles, such as broad access to the G7 and EU markets for national goods, extensive development of the military-industrial complex, export of products from the agricultural sector and metallurgical industry, and rapid growth of the energy industry and logistics based on the “green economy” principles, are the main ideas behind the transformation of the national economy in the post-war period. It was determined that the “green economy” has a key role in national security, influences investment attractiveness for the international business community, and creates an environmental component of Ukraine’s positive image.

Keywords: globalization, green economy, development, sustainable development, national economy.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток глобальної економіки характеризується загостренням екологічних протиріч в соціо-еколого-економічних системах різних рівнів внаслідок надмірного та неконтрольованого впливу людської діяльності на природні ресурси. Негативні наслідки такого впливу призводять до порушень природних процесів та екологічних зв'язків, забруднення навколишнього середовища, вимирання представників флори й фауни, поширення масових захворювань, що ставить під загрозу існування біорізноманіття та людства в цілому.

Результати досліджень ООН свідчать, що починаючи з 1970 р. кількість населення світу збільшилась вдвічі, відбулося значне зростання темпів розвитку глобальної економіки, збільшилися обсяги міжнародної торгівлі в 10 разів. Проте негативними наслідками людської діяльності є те, що щороку 300–400 млн тонн важких металів, розчинників, токсичних матеріалів та інших відходів потрапляють у водні ресурси планети, рівень забруднення пластиком на планеті збільшився у десять разів, близько 25% тварин і рослин, що становить один млн видів представників рослинного і тваринного світу, знаходяться під загрозою вимирання, внаслідок деградації ґрунтів знизилась продуктивність 23% земної поверхні планети, кількість природних екосистем у світі зменшилася в середньому на 47%. Глобальні негативні тенденції для природи триватимуть до 2050 р. [13]. З огляду на загострення екологічних проблем, які завдають шкоди біорізноманіттю, важливо впровадити глобальну ідею парадигми економічного зростання з врахуванням наслідків на природне середовище та здійснювати перехід від ВВП як ключового індикатора економічного багатства країн до системи підходів, що охоплюють якість життя населення країни, довгострокові наслідки людської діяльності, змінювати фінансові стимули тощо.

Екологічні загрози людству носять комплексний характер та обумовлені поєднанням сукупності екологічних проблем, серед яких: глобальне потепління або «парниковий ефект», спричинений викидами в атмосферу

вуглецю, двоокису азоту, метану, хлорфторвуглецевих сполук та інших парникових газів; руйнування озонового шару Землі; зміна землекористування та скорочення площ лісового покриву планети; опустелення, включаючи орні угіддя і пасовища; швидкі темпи урбанізації та ін. Зокрема, зміна клімату є чинником, руйнування життя на планеті.

Викиди парникових газів у світі збільшилися вдвічі порівняно з 1980 р., внаслідок чого відбулося підвищення температури на 0,7 °С, що впливає на обмеження зони проживання певних видів тварин та рослин. Глобальні дослідження засвідчують, що якщо температура підвищиться на 2 °С, то 5% видів тварин та рослин ризикують зникнути, при зростанні на 4,3 °С ця цифра становитиме 16% [13].

Серед видів людської діяльності найруйнівніший вплив на природне середовище здійснюють військові дії. З початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну зафіксовано понад 230 злочинів проти довкілля [7]. Використання фосфорних боєприпасів, збільшення площ лісових масивів, які зазнали пожеж внаслідок бойових дій, обстріли нафтобаз й згорання нафтопродуктів, наявність залишків ракет та снарядів, протипіхотних мін та інших вибухонебезпечних предметів в ґрунтах, обстріли атомних електростанцій тощо підтверджують злочинні дії агресора і завдають руйнівного впливу на екосистему країни.

План економічного відновлення України у післявоєнний період базується на таких ключових принципах, як: повний доступ вітчизняної продукції до ринків ЄС та країн Великої сімки; набуття статусу кандидата для подальшого членства в ЄС; побудова національної економіки на засадах дерегуляції та лібералізації. Вагоме значення для економічного розвитку країни згідно плану відновлення є: упорядкування вітчизняних логістичних маршрутів з країнами заходу; здійснення переходу від експорту сировини до продуктів переробки в галузях з найбільшою експортною виручкою; розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу, в тому числі за рахунок трансферу військових технологій. Планом Уряду країни щодо відновлення національної

економіки також передбачено: розвиток енергетичної сфери на умовах самодостатності; збільшення видобування власного газу; розвиток атомної енергетики; локалізація вмісту українських компаній та виробників на рівні не менше 60 %; здійснення кліматичної модернізації на принципах «зеленої економіки» [3].

«Зелена економіка» не є альтернативним напрямом економічного зростання, але водночас – це визначена стратегія глобальної економіки, що відповідає екологічним потребам XXI-го століття та Цілям сталого розвитку і обумовлює розробку інноваційних стратегічних моделей майбутнього.

ЄС обрав курс на «озеленення» економіки та досягнення кліматичної нейтральності до середини XXI-го століття. Україна у довоєнний період приєдналася до реалізації Цілей сталого розвитку та виконанню зобов'язань Паризької угоди, зокрема Уряд схвалив Оновлений національний визначений внесок України до Паризької Угоди, в якому передбачено до 2030 р. зменшити обсяги викидів парникових газів порівняно з 1990 р. до рівня 35% та здійснювала певні кроки у напрямі екологізації національної економіки за рахунок сприяння розвитку відновлюваної енергетики, впровадженні заходів з енергоефективності, використанні «зелених» технологій в промисловості та в аграрному секторі, розвитку «зеленого» будівництва, удосконаленні механізмів та інструментів щодо політики «зеленого» інвестування та запровадження структурних змін фінансової системи на шляху її «озеленення» [14]. Вітчизняні товаровиробники застосовують інноваційні способи для забезпечення екологічної чистоти продукції власного виробництва, сприяючи розвитку «зеленої економіки», що дозволяє не тільки зберегти природне навколишнє середовище, але й посилити конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

З огляду на загрози розвитку людства та глобальні виклики, актуальність процесів трансформації світової економіки в екологічному напрямі і важливість розвитку «зеленої економіки» у відбудові національної економіки та відтворенні довілля у післявоєнний період посилює необхідність проведення теоретико-методологічних та науково-практичних досліджень, які носять комплексний характер і базуються на діалектичному методі та системному підході.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток «зеленої економіки» в умовах транс-

формації глобальної, національної та регіональної економік є предметом дискусії багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців. Теоретичні питання щодо сутності, принципів та методологічних особливостей «зеленої економіки» досліджували: І. К. Бистряков [1]; Ю. Т. Боровик, Ю. В. Єлагін, О. М. Полякова [2]; О. С. Маковоз, Т. С. Передерій [10]; О. І. Марченко, В. О. Мамалига [11]; О. Г. Яворська [17] та інші. Прикладний характер становлення та розвитку «зеленої економіки» розкрито у працях вітчизняних науковців: Т. П. Галушкіна, Л. А. Мусіна, В. Г. Потапенко [15]; М. Ф. Гончаренко, Н. М. Пархоменко, О. М. Лучин [4]; Т. В. Горянська [5]; Я. П. Квач, К. В. Фірсова, О. Г. Борисов [9]; Л. П. Марчук [12]; Н. І. Шабранська [16] та інших. Світовий досвід розвитку концепції «зеленої економіки» наведено і розкрито у працях зарубіжних вчених, серед яких: А. Камерон, С. Клаут [18]; М. Кеннет [23]; Д. Медоуз [27] та інші. Водночас, в існуючому науковому доробку залишаються невирішеними теоретико-методологічні питання дослідження розвитку «зеленої економіки», зокрема обґрунтування сутності дефініції «зелена економіка» з позицій глобальних змін, методів і способів екологічної безпеки на етапах моніторингу, прогнозування та реалізації концепції розвитку «зеленої економіки», методології дослідження екологічних ризиків, що виникають при екологізації як глобальної, так і національної та регіональної економіки.

Мета статті – удосконалення та формування теоретико-методологічних підходів до розвитку «зеленої економіки» в епоху глобальних змін.

Виклад основного матеріалу. В наукових економічних дослідженнях термін «зелена економіка» набуває поширення, має різні тлумачення, однак й досі відсутнє його цілісне бачення, оскільки модель розвитку вітчизняної «зеленої економіки» перебуває на стадії розроблення. Діалектика концепції «зеленої економіки» виходить з ідей багатьох напрямів філософії, економічної та математичної теорії. Філософським підґрунтям «зеленої економіки» є ідеї комунікативної дії Ю. Габермаса [22], концепції деконструкції Ж. Дерріда [6]. Поєднання знань класичної школи політичної економії з теоретичними моделями підтверджують необхідність перегляду поглядів на розвиток глобальної економіки та розробці моделей економічного розвитку у синхронізації з природними процесами [5].

На думку дослідників, імпульсом для розвитку «зеленої економіки» вважається куль-

турна революція 60-х років минулого століття, ідеологічним базисом якої було видання Р. Карсон «Тиха весна» (1962 р.), в якому вперше зазначалися негативні наслідки економічного зростання, зокрема знищення біорізноманіття [19]. У доповіді «Дефіцит та зростання: економіка доступності природних ресурсів» (1963 р.) Г. Барнет та Ч. Морзе також виявили економічні проблеми, що виникають внаслідок використання природних ресурсів [24].

Подальші наукові спроби у зазначеному напрямі пов'язані з дослідженнями американського вченого Д. Медоуза з групою дослідників. Досліджуючи наслідки збільшення населення світу і споживання природних ресурсів, зростання промислового виробництва та відповідні наслідки забруднення довкілля, вчені-дослідники у доповіді «Межі зростання» зробили висновки, що в середині ХХІ ст. світові природні ресурси вичерпаються, щоб уникнути цього, на їхню

думку, повинна відбутися переорієнтація світового виробництва зі стратегії «зростання» на стратегію «розвитку» [27], що передбачає одночасне об'єднання економічних та екологічних стратегічних цілей в єдиний інтегрований процес, який сприятиме досягненню синергетичного ефекту та забезпечить перехід від енерго- та ресурсовитратної економіки до енерго- та ресурсоощадної.

Протягом останніх десятиліть вчені досліджували різні аспекти взаємодії суспільства, навколишнього природного середовища та економіки, що знайшло своє відображення у формуванні сучасного тренду – «екологізація економіки», створенні концепції сталого розвитку та концепції «зеленої економіки». Огляд трактувань «зеленої економіки» передбачає широкий спектр існуючих визначень та суб'єктивних поглядів вчених на сутність і важливість даного поняття (табл. 1). Найрозовсюдженішою є робоча дефініція, сформульована фахівцями Програми ООН з навко-

Таблиця 1

Огляд сучасних підходів до трактувань дефініції «зелена економіка»

Автори	Трактування
Бистряков І. К. [1]	інструмент управління процесами, пов'язаними із забезпеченням гармонійних відносин. Головним залишається забезпечення гармонійних відносин між екологією людини та екологією простору, в якому вона функціонує.
Галушкіна Т. П., Мусіна Л. А., Потапенко В. Г. та ін. [15]	«зелена» економіка базується на основних положеннях екологічної економіки, проте сприяє її розвитку та виходить за її межі, прагнучи досягнути соціальної та екологічної справедливості як окремих елементів єдиного цілого.
Гончаренко М. Ф., Пархоменко Н. М., Лучин О. М. [4]	економіка з низькими викидами вуглецевих сполук, ефективне використання ресурсів та відповідність інтересам всього суспільства. За такої моделі, економіка повинна зберігати, примножувати та відновлювати власний природний капітал, що є найвагомішим економічним активом та джерелом суспільних благ.
Горянська Т. В. [5]	економічна система, спрямованість якої є підвищення добробуту людей та соціальних гарантій при одночасному зниженні екологічних ризиків та дефіцитів.
Квач Я. П., Фірсова К. В., Борісов О. Г. [9]	економіка, що покращує добробут людей та сприяє забезпеченню соціальної справедливості, а також суттєво зменшує ризики стану довкілля.
Марчук Л. П. [12]	тип економіки, пріоритетами якого є соціальні та екологічні цінності, що ґрунтуються на економічних досягненнях суспільства.
Шабранська Н. І. [16]	стратегічний напрям у пріоритетному розвитку галузей, які спрямовані на збереження ресурсів, навколишнього середовища та покращення добробуту людей.
ЮНЕП [28]	інструмент, який сприятиме підвищенню добробуту населення і соціальної рівності в суспільстві, в значній мірі призведе до зменшення негативного впливу на довкілля, нівелюючи ризики внаслідок екологічної деградації.

Джерело: складено авторами

лишнього середовища (ЮНЕП) у 2011 р., які визначили «зелену економіку» у вигляді інструменту, який сприятиме підвищенню добробуту населення і соціальної рівності в суспільстві, в значній мірі призведе до зменшення негативного впливу на довкілля, нівелюючи ризики внаслідок екологічної деградації [28].

В більшості випадків науковці розглядають «зелену економіку» як напрям сталого економічного розвитку, що передбачає об'єднання трьох складових, а саме: економічної, соціальної та екологічної, при цьому пріоритетним напрямом є екологічна складова. Певний внесок у розкриття теоретичних засад «зеленої економіки» було зроблено всесвітнім об'єднанням учених Інституту «зеленої» економіки (Великобританія). Так, М. Кеннет зазначив, що «зелена» економіка змінює науку з виключно кількісних вимірів «людини економічної» та розширює межі досліджень за рахунок використання комплексних і міждисциплінарних методів та інструментів [23].

«Зелена економіка» – це інноваційний та стратегічний напрям розвитку глобальної, національної, регіональної економіки,

пріоритетами якого є екологічні та соціальні ефекти, що забезпечують сталий економічний розвиток.

Слід погодитися з визначенням Шабранської Н. І., що «зелена економіка» є визначальним чинником, що формує екологічну частину позитивного міжнародного іміджу країни та забезпечує її інвестиційну привабливість для світової бізнес-спільноти [16].

Результати досліджень свідчать, що в науковому просторі простежується думка про те, що ідеї «зеленої економіки» тотожні з ідеями сталого розвитку, відповідно спостерігається єдність методологічних підходів. Проте «зеленій економіці» притаманні певні особливості (рис. 1).

Методологічні засади дослідження «зеленої економіки» повинні враховувати особливості «зеленої економіки» та ґрунтуватися на застосуванні широкого спектру методів (рис. 2).

Кожний з методів аналітичних досліджень має доцільність та ефективність застосування, зокрема, методика SWOT-аналізу (рис. 3) містить сильні та слабкі сторони «зеленої економіки», а також визначає мож-

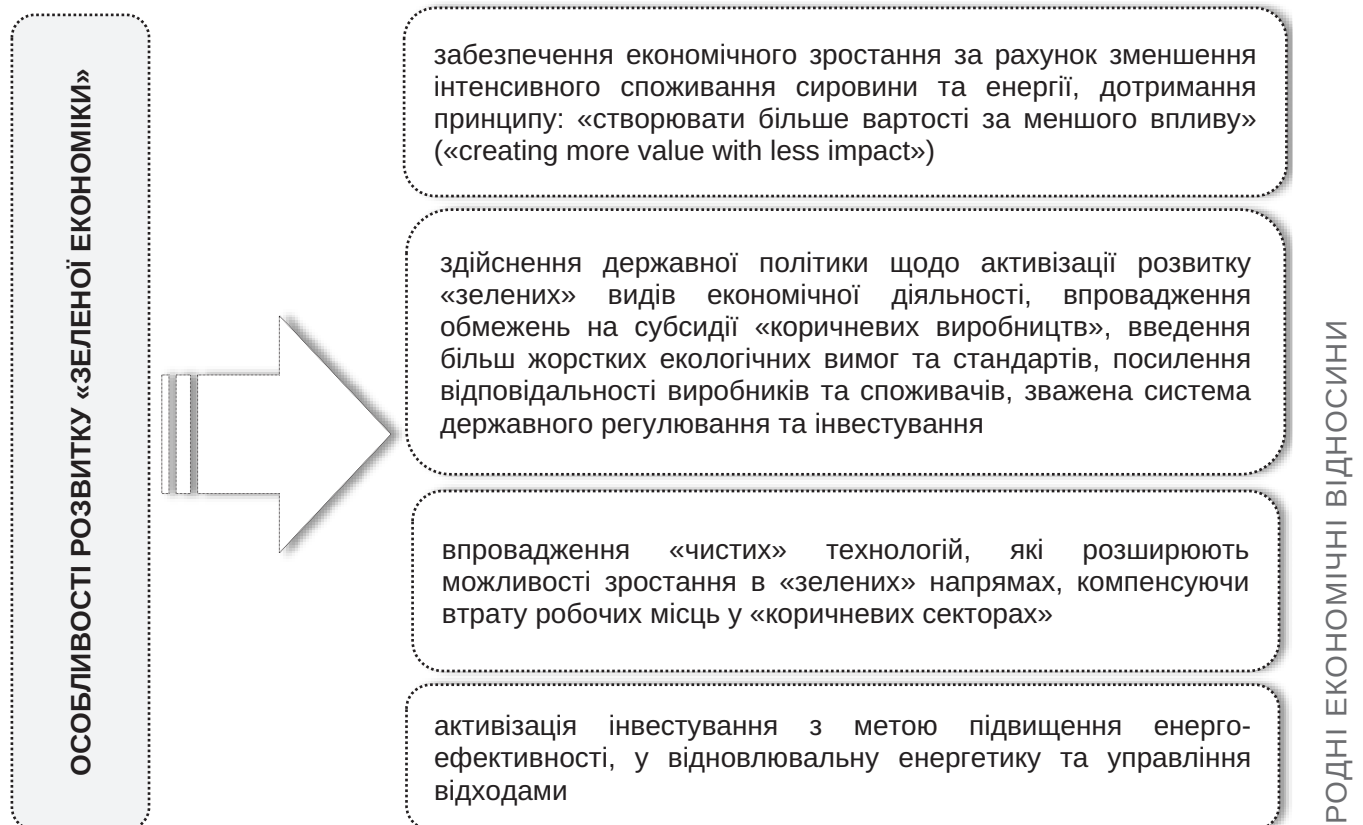

Рис. 1. Особливості розвитку «зеленої економіки»

Джерело: складено на основі [15, с. 25]

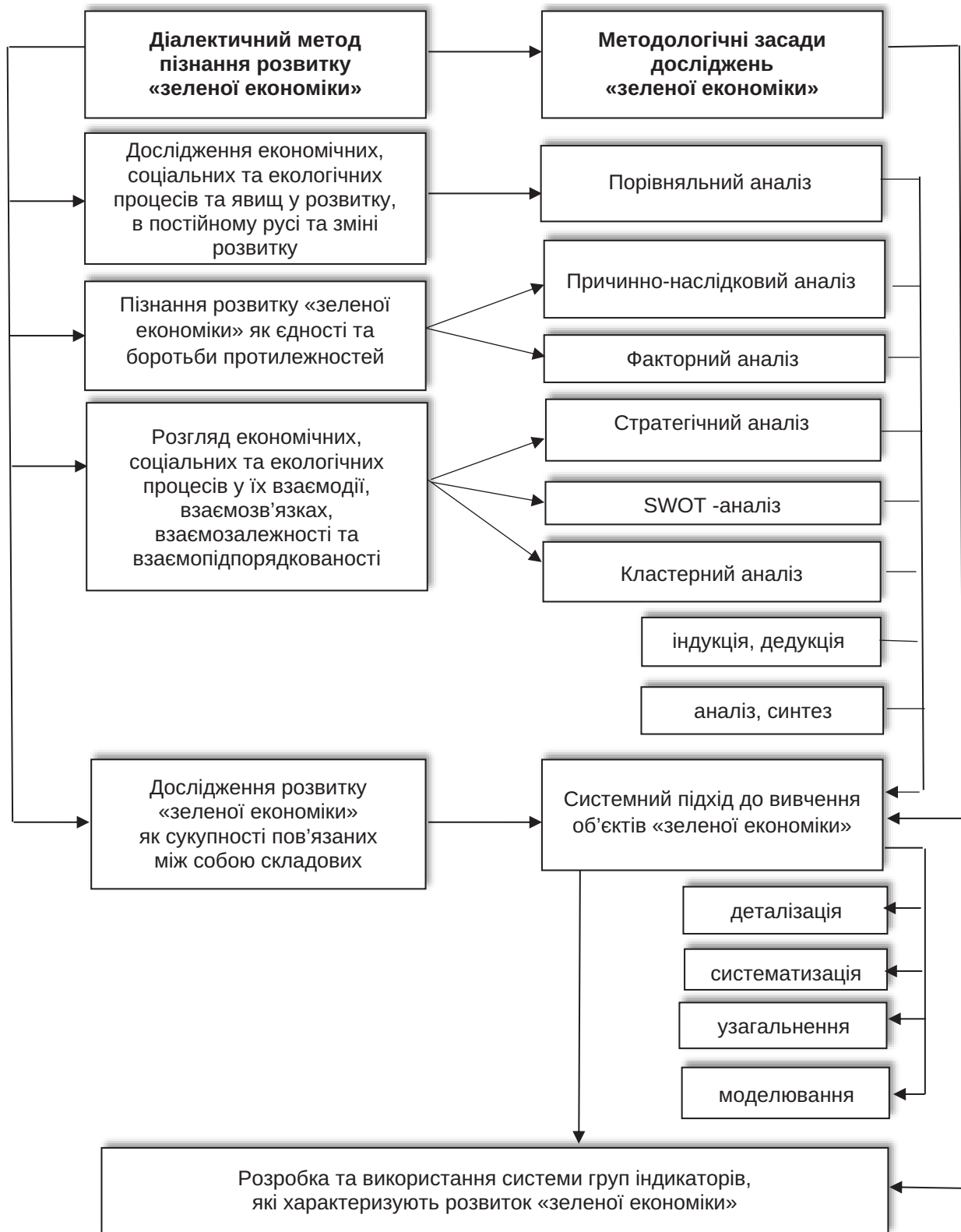

Рис. 2. Формування методологічних засад дослідження розвитку «зеленої економіки»

Джерело: складено авторами

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ливості та загрози, які повинні враховуватись при реалізації стратегії «зеленої економіки» як на рівні глобальної, так і на рівні національної економіки.

Методологія та підбір методичного інструментарію для моніторингу та оцінки результативності реалізації концепції вітчизняної «зеленої економіки» повинні базуватись на

Рис. 3. Матриця SWOT-аналізу концепції «зеленої економіки» в умовах глобалізації

Джерело: складено авторами на основі [8, с. 35]

чіткому взаємозв'язку між процесами пізнання розвитку «зеленої економіки» та відповідними економічними розрахунками.

Так, згідно методології *Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD)* оцінку та моніторинг «зеленого зростання» пропонується здійснювати за групами індикаторів, зокрема: 1 група – показ-

ники моніторингу екологічної та ресурсної продуктивності (продуктивність вуглецю та енергії; продуктивність ресурсів: матеріали, поживні речовини, вода); 2 група – показники, що характеризують базу природних активів (відновлювані запаси: водні, лісові, рибні ресурси; невідновлювані запаси: мінеральні ресурси; біорізноманіття та екосистема);

3 група – показники моніторингу екологічного виміру якості життя (гігієна навколишнього середовища та ризики; екологічні послуги та зручності); 4 група – показники, що описують економічні можливості та політичні міри реагування (технології та інновації; екологічні товари та послуги; міжнародні фінансові потоки; ціни та трансфери; навички та навчання; регулювання та підходи до управління) [29]. Група зазначених індикаторів доповнюється показниками, що характеризують соціально-економічний стан та економічне зростання.

До інших систем оцінок слід віднести: Систему еколого-економічного обліку ООН (SEEA), що передбачає запровадження стандартів бухгалтерського обліку у відповідності до охорони природного навколишнього середовища [26]. Ця система була прийнята як міжнародний стандарт Статистичною комісією ООН у 2012 р. та відображає розуміння взаємодії економіки та навколишнього середовища; оцінки Глобального партнерства з обліку багатства та оцінки екосистемних послуг (WAVES), діяльність якого спрямована на розробку міжнародних методів обліку природного капіталу та екосистемних послуг, надання допомоги країнам у прийнятті фінансової звітності та її включення у розробку політики [30].

Оцінка розвитку «зеленої економіки» здійснюється міжнародними рейтингами, що підтверджують рівень конкурентоспроможності країни. Так, Глобальний індекс «зеленої» економіки (*The Global Green Economy Index, GGEI*), розроблений рейтинговим агентством Dual Citizen, що використовується міжнародною спільнотою, містить розрахунок ефективності та розвитку «зеленої економіки» у 160 країнах світу, базуючись на експертному опитуванні та нараховує 18 індикаторів [21]. Індекс GGEI вимірюється за такими ключовими позиціями, як: кліматичні зміни та соціальна справедливість, декарбонізація сектора, ринки та інвестиції ESG, здоров'я навколишнього середовища.

Індекс низьковуглецевої економіки (*The Low Carbon Economy Index*), що розроблено консалтинговою компанією Pricewaterhouse Coopers дозволяє визначити рівень інтенсивності викидів вуглецю та визначається шляхом співвідношення величини викидів вуглецю в країні за відповідний рік до рівня ВВП [25]. До головних чинників, що впливають на зміну зазначеного показника відносяться: енергоефективність, витрати пального, щіль-

ність населення країни, структура економіки в країні, стан кліматичної системи [8, с. 27].

Глобальний індекс екологічно чистих інновацій (*Global Cleantech innovation Index*) - розраховується в розрізі 40 країн світу у вигляді зваженої суми оцінок двох груп показників, зокрема: одна група показників містить наявні ресурси та умови, що необхідні для здійснення інновацій (*Inputs to Innovation*), інша група показників містить отримані практичні результати здійснення інновацій (*Outputs of Innovation*) [20].

Отже, «зелена економіка» передбачає усвідомлення та зміну суспільних інтересів з метою пошуку інноваційних шляхів екологічно орієнтованого економічного розвитку, враховує подальший розвиток науки, її фундаментальних, методологічних та прикладних досліджень, а також здійснення комплексу реформ та трансформації еколого-економічних відносин для реалізації стратегічних напрямів розвитку «зеленої економіки» як на рівні глобальної, так і в межах національної економіки.

Висновки. Розвиток світової економіки в умовах глобалізації характеризується загостренням екологічних проблем в соціо-еколого-економічних системах різних рівнів внаслідок впливу неконтрольованої людської діяльності на природні ресурси. Існуючі загрози та глобальні виклики потребують трансформації економічних моделей розвитку національних економік за рахунок впровадження нової системи цінностей суспільства, в основі яких повинні бути природні ресурси та захист довкілля.

Враховуючи щорічні темпи збільшення населення планети та прогноз кількості до 9 млрд людей у 2050 р., країни повинні прискорити темпи ефективного економічного зростання, однак таке зростання повинно бути збалансованим з урахуванням людського і природного капіталу. Перехід від ВВП як ключового показника економічного багатства країн до більш цілісних підходів, що охоплюють якість життя та довгострокові наслідки людської діяльності, а також зміна фінансових стимулів, що завдають шкоди біорізноманіттю підтверджують пріоритетність розвитку «зеленої економіки» у загальному процесі досягнення мети сталого розвитку.

«Зелена економіка» відповідає екологічним потребам XXI століття та обумовлює розробку інноваційних стратегічних моделей розвитку суспільства. Реалізація концепції «зеленої економіки» забезпечує гармонійне узгодження між екологічними, економічними

та соціальними складовими та передбачає об'єднання екологічних, економічних та стратегічних цілей в єдиний інтегрований процес за рахунок ресурсо- та енергоефективності.

«Зелена економіка» передбачає пошук інноваційних шляхів екологічно орієнтованого економічного розвитку та визначає вагоме значення науки та наукових досліджень щодо діалектики розвитку «зеленої економіки», вивчення стійкості природних комплексів до антропогенного впливу, наукового обґрунтування інтенсивності використання природних ресурсів, оцінки екологічних ризиків, розробки методів та засобів забезпечення екологічної безпеки, а також прогнозування стану природоресурсного потенціалу країни, регіону.

Головною ідеєю трансформації національної економіки у післявоєнний період є «кліматична модернізація» та реалізація принципів відновлення, серед яких: повний доступ до ринків G7 та ЄС для вітчизняних товарів; масштабний розвиток військово-промисло-

вого комплексу за рахунок трансфер технологій та military-tech; експорт товарів аграрного сектору та металургійної промисловості; стрімкий розвиток енергетичної галузі та логістики на принципах «зеленої економіки».

«Зелена економіка» визначає екологічну складову позитивного іміджу України, впливає на інвестиційну привабливість країни для світової бізнес-спільноти та забезпечує безпеку держави. Вирішальне значення належить державній політиці щодо стимулювання розвитку «зелених» видів діяльності; вдосконалення механізмів регулювання природокористування та законодавчої бази, обмеження субсидій на підтримку забруднювальних довілля «коричневих» технологій, впровадження жорстких екологічних стандартів, забезпечення відповідальності товаровиробників і споживачів, а також сприяння активізації «зеленого» інвестування та впровадження інноваційних механізмів фінансування розвитку «зеленої економіки».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бистряков І. К. Становлення зеленої економіки в Україні: методологічні аспекти. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 4. С. 50–57.
2. Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 75–83.
3. Вступ до ЄС у 2024 році, військові технології та ставка на переробку: план уряду з відновлення України. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/21/686094/> (дата звернення: 01.09.2022).
4. Гончаренко М. Ф., Пархоменко Н. М., Лучин О. М. «Зелена» економіка як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 6(228). С. 6–15.
5. Горянська Т. В. «Зелена економіка» як чинник розвитку зовнішньоторгівельних відносин. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2014. № 11. С. 67–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukri_2014_11_13 (дата звернення: 27.08.2022).
6. Дерріда Ж. Письмо та відмінність / пер. з фр. В. Шовкуна. Київ : Основи, 2004. 602 с.
7. Екологія в умовах війни: бомба уповільненої дії. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/05/ekologiya-v-umovah-vijny-bomba-upovilnenoj-dij/> (дата звернення: 27.08.2022).
8. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст : Аналітична доповідь / Центр Разумкова. Київ : Заповіт, 2019. 316 с.
9. Квач Я. П., Фірсова К. В., Борисов О. Г. «Зелена економіка»: можливості для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 52–56.
10. Маковоз О. С., Передерій Т. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток* : матеріали Х Ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квіт. 2018 р.). Харків : Панов А. М., 2018. Ч. 2. С. 159–168.
11. Марченко О. І., Мамалига В. О. «Зелена» економіка: теоретичні аспекти. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6(23). С. 535–541.
12. Марчук Л. П. «Зелена» економіка: суперечності та перспективи розвитку. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2014. Вип. 1. С. 34–41.
13. Мільйон видів тварин та рослин на межі вимирання через людей. Шокуючий звіт ООН. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48174673> (дата звернення: 29.08.2022).
14. Оновлений національно визначений внесок України до Паризької угоди. URL: <https://bit.ly/2TRxxm5> (дата звернення: 19.09.2022).
15. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посібник / Т. П. Галушкіна, Л. А. Мусіна, В. Г. Потапенко та ін.; за наук. ред. Т. П. Галушкіної. Київ : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 154 с.

16. Шабранська Н. І. Моделювання розвитку «зеленої» економіки. *Економіка та управління національним господарством*. 2015. Вип. 6. С. 143–147.
17. Яворська О. Г. Теоретико-методологічні засади дослідження інтелектуального капіталу зеленого підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 34–39.
18. Cameron A., Clouth S. A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications / UN Division for Sustainable Development. 2012. 64 p. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>. (дата звернення: 11.10.2022).
19. Carson R. Silent spring. New-York: Houghton-Mifflin, 1962. URL: https://library.uniteddiversity.coop/More_Books_and_Reports/Silent_Spring-Rachel_Carson-1962.pdf.
20. Global Cleantech Innovation Index. URL: <https://i3connect.com/gcii> (дата звернення: 10.10.2022).
21. Global Green Economy Index™ (GGEI). URL: <https://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/> (дата звернення 10.10.2022).
22. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns. B.I. Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung. Frankfurt : Suhrkamp Verlag, 1981. 534 p.
23. Kennet M. The Green economics reader. *Berkshire* : Green Economics Institute, 2012. 318 p.
24. Michael F. Brewer, Barnett, Harold J. & Morse, Chandler. Scarcity and Growth: The Economics of Natural Resource Availability, 3 Nat. Resource J. 550 (1963). URL: <https://digitalrepository.unm.edu/nrj/vol3/iss3/14> (дата звернення: 28.08.2022).
25. PwC's Low Carbon Economy Index (LCEI). URL: <https://www.pwc.co.uk/services/sustainability-climate-change/insights/net-zero-economy-index.html>. (дата звернення: 12.10.2022)
26. System of Environmental Economic Accounting. URL: <https://seea.un.org/>. (дата звернення: 11.10.2022).
27. The Limits to Growth / Meadows D. H., Meadows D. L., William J. R., Behrens W. New York : Universe Books, 1974. URL: <http://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf> (дата звернення: 18.10.2022).
28. Towards a Green Economy Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. URL: <https://www.unep.org/resources/report/towards-green-economy-pathways-sustainable-development-and-poverty-eradication-10>. (дата звернення: 29.08.2022).
29. Towards Green Growth: Monitoring Progress OECD. Indicators. URL: <http://www.oecd.org/greengrowth/48224574.pdf>. (дата звернення: 21.10.2022).
30. Wealth Accounting and the Valuation of Ecosystem Services Search form Search. URL: <https://www.wavespartnership.org> (дата звернення: 15.10.2022).

REFERENCES:

1. Bystriakov, I. K. (2011). Stanovlennia zelenoi ekonomiky v Ukraini: metodolohichni aspekty [Formation of the green economy in Ukraine: methodological aspects]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, 4, pp. 50–57 [In Ukrainian].
2. Borovyk, Yu. T., Yelahin, Yu. V. & Poliakova, O. M. (2020). «Zelena ekonomika»: sutnist, pryntsyipy, perspektyvy dlia Ukrainy ["Green economy": essence, principles, prospects for Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 69, pp. 75–83 [In Ukrainian].
3. Vstup do YeS u 2024 rotsi, viiskovi tekhnolohii ta stavka na pererobku: plan uriadu z vidnovlennia Ukrainy [Accession to the EU in 2024, military technology and recycling rates: the government's plan for the recovery of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/21/686094/> [In Ukrainian].
4. Honcharenko, M. F., Parkhomenko, N. M. & Luchyn, O. M. (2020). «Zelena» ekonomika yak napriam dosiahnennia stiikoho ekoloho-ekonomichnoho rozvytku rehionu ["Green" economy as a direction to achieve sustainable ecological and economic development of the region]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 6(228), pp. 6–15 [In Ukrainian].
5. Horiaska, T. V. (2014). «Zelena ekonomika» yak chynnyk rozvytku zovnishnotorhivelnnykh vidnosyn ["Green economy" as a factor in the development of foreign trade relations]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*, 11, pp. 67–71 [In Ukrainian].
6. Derrida, Zh. (2004). Pysmo ta vidminnist [Writing and difference]. (V. Shovkun., Trans). Kyiv: Osnovy [In Ukrainian].
7. Ekolohiia v umovakh viiny: bomba upovilnenoi dii [Ecology in conditions of war: a time bomb]. Retrieved from: <https://armyinform.com.ua/2022/06/05/ekologiya-v-umovah-vijny-bomba-upovilnenoyi-diyi/> [In Ukrainian].
8. Tsentrazumkova (2019). «Zeleni» investytsii u stalomu rozvytku: svitovy dosvid ta ukraïnskyi kontekst : Analychna dopovid ["Green" investments in sustainable development: world experience and the Ukrainian context : Analytical report]. Kyiv: Zapovit [In Ukrainian].

9. Kvach, Ya. P., Firsova, K. V. & Borisov, O. H. (2015). «Zelena ekonomika»: mozhyvosti dlia Ukrainy ["Green economy": opportunities for Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 6, pp. 52–56 [In Ukrainian].
10. Makovoz, O. S. & Perederii, T. S. (2018). Zelena ekonomika yak zaporuka staloho rozvytku [Green economy as a guarantee of sustainable development]. *Yevropeyskyi vektor modernizatsii ekonomiky: kreatyvnist, prozorist ta stalyy rozvytok : materialy X Yuvileinoi Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (18–19 kvit. 2018 r.)* (pp. 159–168). Kharkiv : Panov A.M., Ch. 2 [In Ukrainian].
11. Marchenko, O. I. & Mamalyha, V. O. (2019). «Zelena» ekonomika: teoretychni aspekty ["Green" economy: theoretical aspects]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 6(23), pp. 535–541 [In Ukrainian].
12. Marchuk, L. P. (2014). «Zelena» ekonomika: superechnosti ta perspektyvy rozvytku. ["Green" economy: contradictions and development prospects]. *Visnyk ahramnoi nauky Prychornomor'ia*, 1, pp. 34–41 [In Ukrainian].
13. Milion vydiv tvaryn ta roslyn na mezhi vymyran'nia cherez liudei. Shokuiuchy zvit OON [A million species of animals and plants are on the verge of extinction because of humans. Shocking UN report]. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48174673> [In Ukrainian].
14. Onovlenyi natsionalno vyznachenyi vnesok Ukrainy do Paryzkoï uhody [Updated nationally determined contribution of Ukraine to the Paris Agreement]. Retrieved from: <https://bit.ly/2TRxxm5> [In Ukrainian].
15. Halushkina, T. P., Musina, L. A., Potapenko, V. H., Mashkov, O. A. & Kurykin, S. I. (2017). Osnovni zasady vprovadzhennia modeli «zelenoï» ekonomiky v Ukraini : navch. posibnyk [The main principles of the implementation of the "green" economy model in Ukraine: training. manual]. T. P. Halushkinoï (Ed.). Kyiv: Instytut ekolohichnoho upravlinnia ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannia [In Ukrainian].
16. Shabranska, N. I. (2015). Modeliuvannia rozvytku «zelenoï» ekonomiky [Modeling the development of the "green" economy]. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*, 6, pp. 143–147 [In Ukrainian].
17. Iavorska, O. H. (2020). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia intelektualnoho kapitalu zelenoho pidpriemnytstva [Theoretical and methodological foundations of the study of intellectual capital of green entrepreneurship]. *Ekonomika ta derzhava*, 12, pp. 34–39 [In Ukrainian].
18. Cameron, A. & Clouth, S. (2012). A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications / UN Division for Sustainable Development. Retrieved from: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/GE%20Guidebook.pdf>.
19. Carson R. Silent spring. New-York: Houghton-Mifflin, 1962. Retrieved from: https://library.uniteddiversity.coop/More_Books_and_Reports/Silent_Spring-Rachel_Carson-1962.pdf.
20. Global Cleantech Innovation Index. Retrieved from: <https://i3connect.com/gcii>.
21. Global Green Economy Index™ (GGEI). Retrieved from: <https://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/>.
22. Habermas, J. (1981). Theorie des kommunikativen Handelns. B.I. Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung. Frankfurt : Suhrkamp Verlag [In Deutschland].
23. Kennet, M. (2012). The Green economics reader. Berkshire : Green Economics Institute [In England].
24. Michael F. Brewer, Barnett, Harold J. & Morse, Chandler. (1963). Scarcity and Growth: The Economics of Natural Resource Availability, 3 Nat. Resource J. 550. Retrieved from: <https://digitalrepository.unm.edu/nrj/vol3/iss3/14> [In England].
25. PwC's Low Carbon Economy Index (LCEI). Retrieved from: <https://www.pwc.co.uk/services/sustainability-climate-change/insights/net-zero-economy-index.html>.
26. System of Environmental Economic Accounting. Retrieved from: <https://seea.un.org/>.
27. Meadows, D.H., Meadows, D.L., William, J.R. & Behrens, W. (1974). The Limits to Growth. New York : Universe Books [In England]. Retrieved from: <http://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>.
28. Towards a Green Economy Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. Retrieved from: <https://www.unep.org/resources/report/towards-green-economy-pathways-sustainable-development-and-poverty-eradication-10>.
29. Towards Green Growth: Monitoring Progress OECD. Indicators. Retrieved from: <http://www.oecd.org/greengrowth/48224574.pdf>.
30. Wealth Accounting and the Valuation of Ecosystem Services Search form Search. Retrieved from: <https://www.wavespartnership.org/>.